

Z glosáře Pavla Blatného

FILHARMONICI

Za svůj život jsem poznal mnohé filharmonie nebo jim na úrovni postavené symfonické orchestry jinak nazývané. Od té naší – brněnské – přes proslulou českou až po berlínskou, ale i některé orchestry zámožské. Kromě toho, že šlo vždy o orchestry znamenité, interperující bez mrknutí oka ty nejsložitější soudobé partitury, našel jsem mnohé typické znaky, které se týkají spíše povahových rysů členů orchestrů, než vlastního interpretačního umu. Takže co mají společné? Nejsou to totiž žádní sólisté, kteří si svá díla sami vybírají. Tito pánové a dámy musí pracovat na skladbách, které jsou jim přiděleny na pult. Pochopitelně si nikdo nebere předem party domů, a protože jsou to všichni „lištaři“, nechají se překvapit až na první zkoušce. Někdo sice než naladí je zhusť rozladěn, věc se mu třeba nelíbí, navíc si myslí, že je i špatně pro nástroj napsána, leč je profík, zahraje vše bez protestu.

Začnu své vzpomínky orchestrem zahraničním, kde si skladbu dokonce sám diriguji: Nikoho nezajímá „země odkud přicházím“, item „co tím chtěl autor říci“. Pouze koncertní mistr mě hned upozorní, že jsem dal nástup rychleji, než je následné tempo skladby, nicméně on i všichni ostatní mě (svátečního dirigenta) bez řeči podrží a nástupy i tempo si hlídají sami. Protože je koncert součástí festivalu, kterého se účastním celého, hraje orchestr za týden opět a já – tentokrát jako divák – přicházím mezi své interprety pln radosti, že se vidíme znovu. Hráči se tváří udiveně, jak vidno, mou skladbu mají již daleko za hlavou stejně jako autora. Jeden houslista je ale sdílný: „Aha, to jste vy, co jste s námi hrál toho Rachmaninova!“

Příhoda druhá. Tentokrát přijíždím do významného moravského města, kde místní filharmonie má právě na abonentním koncertě jisté mé dílko, které již orchestr prováděl dokonce na jednom zahraničním zájezdu, a to pouze před pár lety. Těším se, jak budou filharmonici rádi, že hrají jim dobře známou věc, ale čeká mě neuvěřitelná zpráva pana dirigenta, který skladbu již zkouší druhý den: Orchester popírá, že to kdy hrál. Prý si pletete orchestry, to musela hrát filharmonie jiná. I předstupuji před orchestr, popisuji cestu, kterou jsem s nimi podnikl, mávám cédéčkem, na kterém je skladba dokonce nahrána. Nevěřící potřásání hlavou, když tu se ozývá jeden hlas: „A museli jsme to hrát. Teď jsem našel na konci svého partu poznámku – vždyť je to můj rukopis!“

A tak se závěrem vrátíme přímo k nám domů – do Brna. Jedu na první zkoušku skladby, která má posléze zaznít na Pražském jaru. Fermany na festival visí ve Filharmonii již měsíc a já se těším na to, jak se mí kamarádi a přátelé, kterých mám v orchestru habaděj, těší i na mne a na naši spolupráci na skladbě. Nasedám do tramvaje a tu slyším hlas jednoho z nich, který bydlí rov-

něž v mé čtvrti. „Ale kampak to jedeš tak brzo ráno? Už do města?“ Zmaten odpovídám, že přece k vám do filharmonie, kde mám to a to do činění. Velké divení. Po chvíli se kolega interpret a kamarád naklání nade mne s otázkou: „A prosím tě, co je ještě na programu?“

HITMEJKŘI

Kteří to jsou, to víme. Jejich melodie nás posilují eventuálně obtěžují mnohokrát za den – z rozhlasu, televize, na tancovačce či u kolotoče. Za to jsou pak mnohonásobně odměněni. Patří mezi celebrity, kteří „moudře moudrou hlavou kývají“ a vyjadřují se ke kdečemu na světě – od záhad hodináře, strůjce vesmíru, až po odhad, kolik žížal by obepnulo Strahovský stadion. Neobejde se bez nich žádná důležitá společenská akce a bulvární media neustále „na žádost čtenářů“ pitvají jejich intimní útroby. Především jsou ale, počínaje 20. stoletím, bohatě ekonomicky zajištěni strmými honorářovými odměnami o kterých se nám – nehitmejkřům – ani dostatečně nezdá.

Ale jsou tu jiní hitmejkři – posílají nám vzkazy z daleké minulosti. Jejich hity nebyly při svém zrodu ani zapsány, tradovaly se z úst do úst. Honorářově nebyli odměněni ani „dlaňovkou“, tím méně tantiémy, které neznali ani veličáni klasické hudební historie: Ano, jsou to tvůrci lidových písní – navždy pochovaní do společného hrobu anonymity. Ovšem jsou tu ještě další hitmejkři – rovněž zaznívající z historie. Někteří mají již jména, ba jména známá, někteří jsou opět anonymní a jiní do anonymity upadají. Jsou to tvůrci mešních písní, kterých jsou plné historické kancionály. Kdo dnes ví, kdo napsal již po staletí zpívaný církevní megahit „Tisíckrát pozdravujem tebe“? Obdobný hit „Ejhle oltář Hospodinův září“ napsal Pavel Křížkovský – kněz. A to jsme nezapomněli hitmejkra největšího, který nám z dávných dob baroka posílá takové „pecky“ jako „Chtíc aby spal“, tj. Adama Michnu z Otradovic.

S pojmem „hity“ souvisí ovšem i pojem „muzikál“. A tak když jsem nedávno sledoval v Janáčkově opeře Havelkovu „Prodanku“, uvědomil jsem si, že tím největším našim hitmejkrem je zase a zase Smetana (1824 – 1884) a „Prodanka“ že je nejlepší a vlastně současný muzikál. I kdybychom doprovodný orchestr soudobě zelektrizovali a nástrojově zaktualizovali, nemuseli bychom harmonickou složku ani nijak upravovat – ať to běží, jak to leží. Recitativy nahradme zase řečí (tak to konečně bylo i na počátku) a máme tu celý řetěz hitů, na které se nezmůže ani ten největší hitmejkr 21. století: „Znám jednu dívku“, „Ma-ma-má matička“ (úplně soudobě cítěný rytmus) „Milostné zvířátko“. Jestlipak by někdo dnes dokázal napsat takové harmonické modulate, jako jsou ve sboru „To pivečko věru, nebeský je dar“?

FANTASMAGORIE?

Dívám se na olympijský hokej, na ostudné utkání se Švýcarskem, které nás nečekaně srazilo na kolena, a současně přepínám na jiné stanice. Na těch zpravodajských vesměs dominují záběry zfanatizovaných davů, které řadí následkem nám známých (neprozřetelných) karikatur. Obě události se mi spojují a říkám si – co kdyby: Co kdybych – anžto neumím malovat – místo karikatur nemohoucích hokejistů třeba před prázdnou brankou – napsal PÍSNÍČKU, která by nemohoucnost reprezentantů natírala sarkastickým textem a groteskní melodikou. Odvysílala by to třeba v syrovém stavu (já sám u klavíru) některá soukromá rozhlasová stanice – a tak by to začalo. Vysílání by si povšimla na začátku jen hrstka posluchačů, ta by to ovšem dávala dál a postupným nabalováním dalších a dalších informací o textu, který by ve zveličeném dotažení či rovnou překroucení dostal hororově hrůzný obsah („naším klukům přeje kulku!“). Vypukla by tak hysterie, fanoušci by se sjednotili v dav, který by vyšel do ulic své miláčky hájit a mstít se za urážející muziku, kterou ovšem většina vůbec neslyšela. Nejprve by vyrazili na rozhlas, ale třebaže by to vysílala stanice soukromá, odnesl by to rozhlas veřejnoprávní. O tom každý ví, kde je (je hezky v centru města) – takže „Na něj!“ Po poničení dveří a všech zaparkovaných služebních i neslužebních vozů, by dav táhl dále. Cestou by to odnesly obchody s Cé-Děčky – vhodná záminka je za trest vyrabovat. Tím bychom se z Beethovenovy ulice dostali na Českou a blížili se na Komenského náměstí, kde je JAMU, item Filharmonie. JAMU má bytelné dveře, leč jednoduchá okna (ta v rozhlase jsou dvojí) – takže vzala by všechna za své. Ovšem i Besední dům (velechrám Filharmonie) má bytelné dveře, proto by to dav vzal ze zadu, kde je vchod pro diváky a také dveře a boční stěna ze skla. Tudy by vnikl filharmonii až do ledví, do skladu a šaten. Odnesly by to samozřejmě obě harfy a všechny kontrabasy – ty se rozbíjejí nejlíp. Ne proto, že jsou křehké, ale že to vyžaduje značnou sílu a ta právě fanaticům nechybí. Navíc řácké struny mohou leckoho pořádně přiškrtnit. Tím by se hněv lidu vybil a demonstranti by opouštěli kolbiště. Návrh jednoho zasloužence, že já jsem působil svého času v televizi a takže by se mělo táhnout i na ni – už by přišel opožděně, nikomu by se nechtělo vracet. Co říci závěrem? Dejme tomu, že bych po vítězství nad Slovenskem napsal písničku novou, „naším chlapcům“ holdující a svůj předchozí přečin omlouvající. Toho by si už nikdo nevšiml.

Nota bene. Napsáno ještě před semifinále hokejové Olympiády.

NÁROK NA PÝCHU

Dočetl jsem se nedávno v hudebním časopise, že můj kolega skladatel Jiří Matys zkomponoval pro letošní soutěž Pražského jara smyčcový kvartet, a to na objednávku tohoto festivalu. Zaradoval jsem se, neboť vloni měla na Praž-

ském jaru premiéru moje „Erbeniáda“, psaná rovněž na jejich objednávku pro festivalový koncert brněnské Státní filharmonie. Tak jsme teda dva, říkal jsem si s nesporným potěšením. A tu můj zrak padl na zprávy z České filharmonie a k mému překvapení čtu, že tento orchestr si objednal u dalšího mého kolegy, Evžena Zámečnicka, skladbu pro svůj jubilejní koncert ke 110. výročí založení filharmonie. Vida – bravo – a do toho mi ještě přišla pozvánka na premiéru komorní opery mého kolegy velmi mladého, a to Víta Zouhara, rovněž napsané na objednávku pro nově otevřenou Redutu.

V tom jsem si náhle uvědomil, že my – nazveme se třeba autoři na objednávku – jsme všichni členy našeho brněnského Klubu moravských skladatelů. A tu mě posedl démon pýchy: Aj vizte, zraky všech objednavatelů se obracejí k našemu Klubu, bez kterého by, jak vidno, nevznikly ty programy, které vznikly. Je tedy možno a snad i nutno se hrdit a pýšit. Posilněn ve svém sebevědomí jsem o těchto úspěších začal sepsávat zprávu pro tisk, když v tom mi zavolal můj pražský přítel skladatel Marek Kopelent a zároveň mi přišel poštou lístek od dalšího kolegy – Petra Ebena. Tento vstup obou maestrů poněkud narušil sled mých myšlenek. Vzpomněl jsem si, že oba psali nedávno rovněž původní kompozice, a to na objednávky zvukných zahraničních festivalů. Tak, tak. Rychle jsem si začal dělat statistiku, kdy já nebo kdo jiný od nás psal na objednávku „ven“ (v blízké nebo daleké minulosti), abych vzniklou nerovnováhu vyrovnal. Už mi to vycházelo, když tu jsem si uvědomil, že oba přátelé jsou navíc nositelé Řádu francouzských rytířů a shlížejí tak na nás shovívavě shůry svého piedestalu. Ano – na to nikdo z Klubu nedosáhl. Můj nárok na pýchu se zhroutil a já se opět uzavřel do své pokorné a vší domýšlivosti zbavené ulity. A právě v ten okamžik v rádiu ohlásili jedno Janáčkovu dílo. Pravda, Janáček, řekl jsem si. Vždyť to je právě zakladatel našeho Klubu moravských skladatelů (v roce 1922) a zároveň zakladatel a tvůrce moravské moderní hudby. Ale co moravské – celé české, ale co české – celé světové a dnes stále vpravdě soudobé hudby, ke kterému se obracejí a hlásí i ti největší avantgardisté současnosti, jako třeba americký minimalista Steve Reich. Ano, ano – když pro nikoho – tak pro tohoto velikána, který stál všemu „na počátku“, mám nárok na pýchu.

Pavel Blatný